

Asia: VN/3781/2024

Kuulemiskierros selontekoluonnoksesta aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan kokonaisuudesta ja lainsäädännöstä

1. Aluekehittämisen tavoitteet

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat aluekehittämisen määritelmään ja tavoitteisiin liittyen relevantteja?

Selonteossa esitetty lähestymistapa aluekehittämisen tavoitteisiin on johdonmukainen ja ajankohtainen. Kestävä kehitys, kasvu, kilpailukyky ja hyvinvointi muodostavat vahvan viitekehyksen, joka tukee kansallisia ja alueellisia päämääriä.

Suurten kaupunkien näkökulmasta erityisen tärkeää on painottaa elinkeino- ja innovaatorakenteiden tukemista sekä osaamisen ja työllisyyden kehittämistä. Varsinais-Suomen TKI-menot olivat vuonna 2022 yhteensä 379 miljoonaa euroa, mikä on noin 5 % koko maan TKI-menoista, ja alue sijoittui neljänneksi suurimmaksi TKI-panostajaksi. Tuoreiden elinvoima-analyysien mukaan kymmenen elinvoimaisinta kuntaa Suomessa vuonna 2023 sijaitsevat pääosin suurten kaupunkien vaikutuspiirissä, korostaen näiden roolia koko maan uudistumisessa ja kasvussa. Tavoitteiden joustava sovellettavuus erilaisiin alueisiin on hyvä lähtökohta, ja Turun väestön ennustetaan kasvavan vuoteen 2045 mennessä jopa 42 000 asukkaalla, mikä vahvistaa kaupungin asemaa kansallisena kasvukeskuksena.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Tarkastelua voisi täydentää huomioimalla suurten kaupunkien strategisen roolin pitkäjänteisinä kehittäjinä, erityisesti TKI-toiminnan, osaamisen ja kansainvälisen kilpailukyvyn näkökulmasta. Turun asema kansainvälisenä logistiikkasolmukohtana ja Itämeren alueen porttina tukee koko Suomen saavutettavuutta. Aluekehittämisen tavoitteissa tulisi vahvemmin huomioida logistiset investoinnit ja TEN-T-ydinverkon kehittäminen osana elinvoimaa ja kilpailukykyä.

Suurilla kaupungeilla on myös väestöpohjan ja elinkeinoelämän keskittymän kautta ainutlaatuiset valmiudet skaalata kehittämisratkaisuja kansallisesti. Lisäksi tulisi vahvistaa yhteyksiä työllisyysalueisiin ja hyvinvointialueisiin, joiden toiminta kytkeytyy kiinteästi aluekehittämiseen erityisesti kaupunkiseuduilla.

2. Viranomaiset ja niiden roolit sekä aluekehittämisen muut toimijat

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat viranomaisten rooleihin liittyen relevantteja?

Selonteko antaa hyvän pohjan viranomaisroolien tarkastelulle. Suurten kaupunkien osalta on kuitenkin tarpeen tunnistaa, että kehittämistarpeet poikkeavat usein muista alueista. Kaupunkilähtöinen malli tukisi paremmin nopeaa päätöksentekoa ja ketteriä kehittämistoimia. Suurten kaupunkien hallinnoimat kehityskokonaisuudet ovat tyypillisesti poikkihallinnollisia ja monitasoisia, edellyttäen viranomaisyhteistyötä, joka ylittää perinteiset hallinnolliset rajat. Näin ollen suurilla kaupungeilla tulisi olla vahvempi ja suoremmin määritelty rooli kehittämistyössä ja sen johtamisessa.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Valtio–kaupunkikumppanuuden merkitys jää selonteossa vähälle huomiolle. Suurten kaupunkien rooli strategisina kehittäjinä tulee tunnustaa vahvemmin osana aluekehittämisen viranomaiskenttää. Esimerkiksi kaupunkilähtöiset kehittämisohjelmat ja suorat sopimusmallit voisivat tarjota tähän toimivan välineen.

3. Ohjelmatyö ja yhteistyömenettelyt

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat ohjelmatyöhön ja yhteistyömenettelyihin liittyen relevantteja?

Selonteossa esitetty ohjelmatyön merkitys strategisena välineenä on perusteltu. Yhteistyörakenteiden toimivuus on tärkeää, mutta niiden kehittämisessä tulisi vahvemmin huomioida suurten kaupunkien rooli kasvun ja uudistumisen moottoreina. Kaupunkien TKI-verkostot, kansainväliset kumppanuudet ja kokeilutoiminnan edellytykset tuovat ohjelmatyöhön sellaista strategista lisäarvoa, jota ei voida saavuttaa ilman niiden osallistumista. Tämä edellyttää selkeitä rooleja ja jatkuvia osallistumismekanismeja, erityisesti ohjelmien suunnittelussa ja toteutuksessa.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Selonteosta puuttuu konkreettinen linjaus suurten kaupunkien pysyvästä osallistumisesta ohjelmatyöhön ja ALKE-keskusteluihin. Kaupunkien näkökulma on välttämätön, jotta ohjelmat voivat vastata kaupunkiseutujen erityisiin haasteisiin ja mahdollisuuksiin.

4. Tukimenettelyt, tukikelpoisuus ja kustannusmallit

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat tukimenettelyihin, tukikelpoisuuteen ja kustannusmalleihin liittyen relevantteja?

Tarkastelu on pääosin selkeä. Suurten kaupunkien kannalta tärkeää on varmistaa, että tukimenettelyt tukevat nopeita ja vaikuttavia kehittämistoimia, erityisesti TKI- ja kansainvälistymiseen liittyvissä hankkeissa. Suurissa kaupungeissa kehityshankkeet ovat usein monitoimijaisia, korkeaa osaamista edellyttäviä ja kansainvälisesti verkottuneita. Näiden edellytysten täyttäminen vaatii tukikäytäntöjä, jotka mahdollistavat nopean liikkeellelähdon,

riskinoton ja ketterän hallinnon. Tukikelpoisuus- ja kustannusmallien on siksi tuettava myös uusia rahoitusmalleja ja kokeiluja, joita syntyy erityisesti innovaatiokeskittymissä.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Tukijärjestelmien tulisi mahdollistaa suurempi joustavuus suurille kaupunkiseuduille, joiden toimintaympäristö edellyttää ketteryyttä. Kokeilut, innovaatiot ja kansainväliset kumppanuudet vaativat hallinnollisesti kevyempiä ja tehokkaampia rahoitusinstrumentteja.

5. Lainsäädännön kokonaisuus

Onko selonteon tarkastelu aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan lainsäädännön kokonaisuudesta tasapainoinen ja relevantti?

Lainsäädännön tarkastelu on monipuolinen. Kuitenkin suurten kaupunkien mahdollisuus osallistua suoraan ohjelma- ja rahoitusvalmisteluun sekä toimia itsenäisesti kehittämisen moottoreina kaipaa vahvempaa tunnustamista myös lainsäädäntörakenteessa. Suurten kaupunkien toimintaympäristö on usein merkittävästi laajempi ja monimutkaisempi kuin pienempien kuntien, ja siksi myös lainsäädännön tulisi tarjota rakenteita, jotka tukevat suurempaa osallistumista, kumppanuuspohjaista sopimista ja eriytettyjä toteutusmalleja. Tämä on erityisen tärkeää, kun otetaan huomioon, että valtaosa kansallisesta väestönkasvusta ja TKI-toiminnasta on keskittynyt juuri suuriin kaupunkiseutuihin.

Puuttuuko kokonaisuudesta jokin näkökulma, joka tulisi lisätä?

Lainsäädäntöä tulisi kehittää tukemaan eriytettyjä malleja, joissa kaupunkien ja maakuntien erilaiset kehittämistarpeet otetaan huomioon. Väestönkasvun painottuminen kuuteen suurimpaan kaupunkiin (2010–2023 lähes koko väestönkasvu) vahvistaa tarvetta tunnistaa nämä alueet lainsäädännöllisesti erityisasemassa.

6. Muut täydennystarpeet

Muut täydennystarpeet?

Turun monimuotoistuva väestörakenne on keskeinen osa kaupungin kehitystä: vuonna 2024 jo 16,7 % väestöstä oli monikielisiä, ja osuuden ennustetaan kasvavan 23–28 %:iin vuoteen 2040 mennessä. Tämä kehitys tuo mukanaan merkittäviä mahdollisuuksia elinvoiman vahvistamiseen sekä osaamis- ja työvoimareservin hyödyntämiseen. Monimuotoisuuden vaikutukset aluekehittämiseen on syytä tunnistaa nykyistä vahvemmin myös selonteon jatkotyössä.

Turun korkeakoulukeskittymä, joka kattaa yli 40 000 opiskelijaa ja useita tutkimuslaitoksia, tarjoaa vahvan osaamis- ja innovaatiopohjan. Korkeakouluyhteistyön pitkäjänteinen kytkentä aluekehittämisen rakenteisiin vahvistaisi TKI-toiminnan vaikuttavuutta ja kansainvälistä vetovoimaa.

Ekosysteemisopimukset tulisi tunnistaa kehittämisen pysyviksi, strategisiksi välineiksi. Niissä yhdistyvät korkeakoulut, elinkeinoelämä ja kaupungit, ja ne mahdollistavat pitkäjänteisen TKI- ja innovaatiotoiminnan. Vuoteen 2045 mennessä jopa 80 % Suomen väestöstä arvioidaan asuvan kaupunkialueilla ja 90 % taajamissa, mikä tekee suurista kaupungeista keskeisiä kehittämisympäristöjä. Väestön ja TKI-toiminnan keskittyminen suuriin kaupunkiseutuihin (esim. Turku, Tampere, Helsinki) tekee niistä luonnollisia alustoja tämänkaltaiselle yhteistyölle.

Turun kaupunki pitää tärkeänä, että selonteon jatkovalmistelussa huomioidaan vahvemmin suurten kaupunkien erityisrooli aluekehittämisen ja EU-politiikan toteuttajina. Tämä edellyttää rakenteellisia muutoksia ohjelmatyön, sopimuksellisuuden ja lainsäädännön tasolla.

Orvasto Noora

Turun kaupunki / Konsernihallinto - Turun kaupunki, strateginen tieto ja vaikuttaminen